

Monquil-Broersen, T. (ed.), *Universitaire collecties in Nederland. Nieuw licht op het academisch erfgoed* (Zwolle: Waanders, 2007, 160 blz., €29,95, ISBN 978 90 400 8374 7).

Wat is De Hond van De Kat? Waar is de oudste Nederlandse electronen-microscoop te vinden? Wie was de Groningse *homo universalis*? Dit zijn maar een paar van de vele vragen die beantwoord worden in de bundel *Universitaire collecties in Nederland*. Dit prachtboek beoogt een indruk te geven van de omvang en verscheidenheid van wat nu 'academisch erfgoed' heet: instrumenten, skeletten, foto's, portretten, tekeningen, manuscripten, oude drukken, modellen, memorabilia en paraferalia van allerlei aard die door universitaire instellingen zijn verzameld of gecreëerd en als documentatie kunnen dienen voor de geschiedenis van het academisch onderwijs en onderzoek en van het sociale en culturele leven dat met universiteiten verbonden is. Niet minder dan 45 auteurs leverden er een bijdrage aan. Vrijwel allen zijn als conservator, directeur, bibliothecaris of historicus bij behoud, beheer en ontsluiting van academisch erfgoed betrokken. Het gros van de bijdragen bestaat uit stukjes van één pagina waarin één bepaald item wordt beschreven. Bijvoorbeeld het model van de hond van Pavlov, gemaakt door een zekere De Kat, dat in het onderwijs in Delft werd gebruikt; de eerste Nederlandse elektronenmicroscoop, vervaardigd tussen 1942 en 1944, die tegenwoordig in Museum Boerhaave wordt bewaard, of een ensemble uit de collectie van de achttiende-eeuwse hoogleraar Petrus Camper, die zich tegenwoordig in een groeiende reputatie als allesweter mag verheugen. Deze korte schetsen zijn gegroepeerd rond een aantal grotere thema's, zoals 'de oorsprong van collecties', 'verzamelen voor het onderwijs', 'bijzondere collecties', 'veranderingen in collectiesystemen' of 'actueel verzamelbeleid', die telkens met een iets langere beschouwing worden ingeleid. Alle bijdragen zijn van kleurrijke en treffende illustraties voorzien.

De aanleiding voor het samenstellen van dit boek was de afronding van een project waarbij vijf 'oude' universiteiten (Leiden, Groningen, Utrecht, Universiteit van Amsterdam en Delft) onder auspiciën van de Stichting Academisch Erfgoed, samen met de Mondriaan Stichting (en met financiële steun van het Rijk), hun collecties in kaart hebben gebracht en ontsloten, afspraken hebben gemaakt over collectie-profielen en duurzame voorzieningen hebben getroffen om behoud en beheer van de verzamelingen in de toekomst te waarborgen. Met deze bundel kunnen de instellingen aan de subsidiegevers en het grote publiek laten zien dat het geld goed is besteed en dat er in hun musea, bibliotheken en botanische tuinen een schat aan materiaal beschikbaar is om de geschiedenis van wetenschap en universiteit te bestuderen en tot leven te brengen. Een overzicht van publiek toegankelijke erfgoed-instellingen, met weblinks en al, besluit de bundel. Helemaal volledig is *Universitaire collecties in Nederland* natuurlijk niet. Het boek bestrijkt immers alleen de universiteiten die vóór 1880 zijn opgericht. In een volgende uitgave kan wellicht ook het rijke academisch erfgoed aan bod komen dat te vinden is bij instellingen van

wetenschappelijk onderwijs die aan het eind van de negentiende eeuw of in de twintigste eeuw zijn opgericht.

Karel Davids, Vrije Universiteit Amsterdam

Pel, H., *Op de kaart gezet. Hendrik Verhees, politicus, kaartenmaker en waterstaatkundige 1744-1813* (Boxtel: Stichting Cultuurgeschiedenis Boxtel-Meierij 'Hendrik Verhees', 2007, 253 blz., €39,-, ISBN 978 90 79076 01 7).

Boeken die het leven en het werk van individuele, minder bekende landmeters beschrijven, verschijnen zeker niet alle dagen. *Op de kaart gezet* is niet alleen daarom een opmerkelijke publicatie. Dit mooi verzorgde werk presenteert een gedetailleerde studie van Hendrik Verhees (1744-1813), een Brabantse landmeter, cartograaf en waterstaatkundige die daarnaast ook als politicus actief was. Het doel van dit boek, dat Hans Pel schreef in opdracht van de Stichting Cultuurgeschiedenis Boxtel-Meierij 'Hendrik Verhees', is tweeledig: enerzijds kwam het initiatief voort uit de wens een integrale uitgave te realiseren van alle kaarten van Verhees, anderzijds wil het ook de historische betekenis van dit werk en van de persoon achterhalen.

Wie is Hendrik Verhees? Geboren en getogen in Boxtel begon hij zijn loopbaan als landmeter en waterstaatkundige, waarbij hij (voornamelijk in de Brabantse regio) enige naam maakte. Vanaf de jaren 1775 bekleedde hij functies bij de lokale overheid in zijn geboorteplaats en een decennium later kwam hij in het schepencollege. Als gematigd en pragmatisch revolutionair nam hij na 1795 ook zitting in het nieuwe dorpsbestuur. Een jaar later was Verhees een van de leden van de nieuwgekozen Nationale Vergadering, waar hij vooral de eigen, Brabantse (gewestelijke) belangen behartigde. Toen in 1801 de grondwet van 1798 en de volksvertegenwoordiging buiten werking gesteld werden, eindigde ook Verhees' carrière in de nationale politiek. Tot aan zijn dood in 1813 bleef hij wel actief op het lokale vlak, onder meer als vrederechter.

De opbouw van het boek is thematisch: een eerste hoofdstuk behandelt zijn politieke en bestuurlijke loopbaan, vervolgens wordt Verhees als landmeter en kaartmaker beschreven, en als laatste komt een hoofdstuk over zijn betekenis als waterstaatkundige aan bod. Achteraan in het werk zijn de reproducties te vinden van alle gekende en teruggevonden kaarten die door Verhees werden gemaakt, waardoor dit boek uiteraard een uitstekende bijdrage levert aan geschiedenis van de Brabantse cartografie.

Deze studie is zonder meer een goed voorbeeld van waar lokale geschiedschrijving toe in staat is. Het gedegen archiefonderzoek, over een onderwerp waarover de bronnen ook weer niet zó talrijk zijn, stelt de auteur in staat de loopbaan en daden van Verhees in een breder kader te plaatsen. Het boek brengt heel wat dossiers op tafel waarin Verhees een rol speelde, vaak gespekt met wat langere uittreksels uit het bronnenmateriaal en mooie illustraties. Op die wijze levert het werk ongetwijfeld een mooie bijdrage aan de lokale geschiedschrijving, historische geografie of waterstaatsgeschiedenis en biedt het een rijke schat aan informatie voor lokale historici. Anderzijds bevat deze studie ook uitweidingen over bijvoorbeeld het landmeterschap in de achttiende eeuw. Deze passages functioneren als een tegengewicht voor passages die het lokale belang niet wezenlijk overstijgen, en zorgen hierdoor voor een mooie balans tussen het specifieke lokale karakter van een historische